

ביאורים

בסמיך זה ריה"ל מסביר את המעגלים השונים שקיימים בעבודתו של החסיד. ההתקשרות אל ה' על ידי המצוות נחלקת לשלוש מערכות. הראשונה היא מערכת המצוות האלוהיות. מערכת זו כוללת את המצוות החורגות מן ההבנה האנושית. אלה מעשים המכוונים על ידי הבורא שאלמלא היינו מצטווים עליהם לא היינו יודעים מסברתנו על קיומם. מצוות אלה מבדילות את עם ישראל מכל חברה אנושית אחרת. אלה המעשים המייחדים את העם שלנו מכל העמים. המערכת השנייה היא המעגל החברתי. מעגל זה כולל התנהגות חברתית מתוקנת כגון האיסורים לרצוח, לנאוף, לגנוב וכדו'. מעשים אלה מאפשרים את קיומה של חברה אנושית מתוקנת. זוהי הקומה המוסרית שמחייבת כל אדם, ובוודאי אדם מעם ישראל המצווה גם על מדרגות גבוהות יותר. כמובן, בשונה מחברות אחרות שבהן מקובלים איסורים אלה, הייחוד של תורתנו הוא בפירוט של מצבים שונים ומקרים רבים שאולי לא היו מוגדרים על ידי אחרים כגנבה. התורה מגדירה בדיוק הן את האיסור והן את מרחבו והגדרת פרטיו. המערכת השלישית היא המעגל הנפשי. זוהו, אם אפשר לכנות זאת כך, המעגל האינטימי של עובד ה'. מעגל זה לא מוחצן החוצה במעשים. זוהי החוויה הקיומית של הקשר בינינו לבין ריבונו של עולם. זוהי האמונה בשלמותה, לאחר הסרת הסיגים והקלקולים שבה. חלק מהותי מעיקרון זה הוא האמונה בהשגחה פרטית ובשכר ועונש. זוהי מהות הקשר האישי עם ה', קשר שבו החסיד לומד את דרכי השגחתו של בוראו, ומגלה עד כמה פונה ה' לכל נבראיו, רוצה בהם ומשגיח עליהם.

הרחבות

* חלוקת המצוות לסוגים שונים

ריה"ל מחלק כאן את סוגי המצוות לשלושה: מצוות אלוהיות, אשר לא היינו יודעים אותם אילולא ציווי. מצוות חברתיות שהם מצוות לכינון חברה צודקת. ומצוות נפשיות שהן דברים שאינם דווקא במעשה אלא בעבודת הנפש, במחשבה.

את המצוות ניתן לחלק במספר אופנים שונים. כבר בגמרא אנו מוצאים חלוקה בין מצוות שתלויות בגוף האדם (כגון תפילין ושבת) למצוות התלויות בארץ (כגון כלאים ושמיטה) [קידושין לח, א ועוד].

הרמב"ם בהקדמתו לספר המצוות מסביר חלוקה מפורסמת נוספת: חלוקה בין מצוות עשה למצוות לא תעשה. (בעיקר בשורש השישי). חלוקה זו מופיעה כבר בגמרא [____].

חלוקה מפורסמת נוספת היא חלוקתו של רס"ג, חלוקה זו דומה לחלוקת החבר אצלנו. לפי חלוקה זו יש לחלק את המצוות למצוות שמעיות ומצוות שכליות. המצוות השכליות הן מצוות לכינון חברה צודקת, כאיסור הגניבה, הרחקה מניאוף והשקר. מצוות אלו היינו יכולים לקיים גם ללא ציווי אלוהי. המצוות השמעיות הן מצוות שאנו מקיימים בגלל ציווי ה', כמצוות קידוש המועדים, קידוש הכוהנים ואיסור אכילת חיות טמאות. אולם, גם למצוות אלו פעמים רבות אנו יכולים למצוא סיבה מובנת. על אף ש"גבהו דרכי מדרכיקם ומחשבתתי ממחשבתיקם" [אמונות ודעות ג, ב].

ישנם חלוקות נוספות: חלוקה בין חובת האיברים לחובת הלבבות [הקדמת חובת הלבבות] וחלוקה בין מצוות קיומיות לחיוביות [מנחת חנוך שפו ועוד].

שאלות לדיון

החסיד משתדל בעבודתו על מנת שיוכל לומר באמת: "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי" - מה יכול אדם לעשות על מנת שלא ישכח? מה אנו יכולים ללמוד מהנהגה זו של החסיד?
 החסיד נזהר עד לפרטי פרטים בקיום המצוות ובוהירות מעברות. מה המשמעות של הזהירות הרבה בעבודת ה' גם בדברים שאינם מובנים לנו?

יא **אמר החבר:** החסיד שָׁבַנו נִזְהַר בְּמִצְוֹת הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּה, רְצוּנֵי לומר המילה והשִׁבַּת והמועֲדִים וְחִיּוּבֵיהֶם הַמְצִוִים מֵאֵת ה', וְהַשְׁמִירָה מִן הָעֲרִיּוֹת וְהַפְּלָאִים בְּצִמְחִים וּבְגִדִים וּבְבַעֲלֵי הַחַיִּים, וְהַשְׁמִירָה וְהַיִּזְבָּל, וְהַשְׁמִירָה מֵעֲבוֹדַת זָרָה וְמֵהַשְׁתַּלְּחָה בַּהַ מְדַרְיֵשֶׁת יְדִיעַת הַנְּעֻלָּם מֵזִילַת הַנְּבוּאָה אוֹ הָאִירִים וְהַתַּמִּים אוֹ הַחֲלוּמוֹת, וְלֹא יִשְׁמַע אֶל מִנְהַשׁ אוֹ מְעוֹנָן, וְהַשְׁמִירָה מִן הַזִּבּוֹת וְהַנְּדוּת, וְהַשְׁמִירָה מִבְּעֲלֵי הַחַיִּים הַטְּמָאִים בְּמֵאֲכָלוֹ וּבְמַעֲוֵו, וּמִן הַצָּרַעַת, וְהַשְׁמִירָה מִהֲדָם וְהַחֲלָב מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֵלֶק אֲשֵׁי ה', וְהַזְּהִירוֹת בְּמָה שֶׁהוּא חֵיב בּוֹ עַל פֶּלַע עֲבָרָה בְּשׁוֹגֵג וּמִזִּיד מְקַרְבָּן, זִילַת מָה שֶׁהוּא חֵיב בּוֹ מִפְּדִיּוֹן בְּכוֹר, וְהַבְּכוֹרִים, וְהַבְּכוֹרוֹת, וְקֶרֶבֶן עַל פֶּלַע יוֹלָדָת שֶׁתֵּלַד אֶצְלוֹ, וְכֹאשֶׁר יִטְהַר מִזִּבּוֹת וְצָרַעַת קֶרֶבֶן וּמִנְחָה, זִילַת מָה שֶׁהוּא חֵיב בּוֹ מִמַּעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וּמַעֲשֶׂר עֲנִי וְהֶרְאִיּוֹן שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה, וְהַפֶּסַח וְחִיּוּבָיו, אֲשֶׁר הוּא קֶרֶבֶן ה' מְחֵיב לְכָל אֶזְרַח מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַסֵּכָה וְהַלּוּלָב וְהַשּׁוֹפָר, וְמָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ מִן הַמְּקַשְׁרִים וְהַפְּלִים הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוּרִים לְאֵלֶּה הַמִּנְחוֹת וְהַקְּרָבָנוֹת, וְמָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ הוּא מִהַטְּהוּרוֹת וְהַהֲתַקְדְּשׁוֹת, וְהַזְּהִירוֹת בְּפִאָה וּבְעֶרְלָה וּבְקִדְשׁ הַלּוּלָם. כִּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר, יִזְהַר בְּצִוּוִיִּים הָאֱלֹהִים כִּמְהַלְלֵי שֶׁאֵפְשֶׁר לוֹ, שִׁיְהִי צוֹדֵק בְּאִמְרוֹ "לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי". מְלַבֵּד הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת וְהַשְׁלָמִים, וְמָה שֶׁיִּחַיֵּב עֲצָמוֹ מִהַנְּזִירוֹת. אֵלֶּה וְהַדּוּמָה לָהֶן הֵן הַמִּצְוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת, וְהַשְׁלָמֹת רָבָן בְּעֲבוֹדַת פְּהִינִים.

אָבֵל הַמִּצְוֹת הַהֲנַהֲגִיתִּית - כְּגוֹן לֹא תִרְצַח, וְלֹא תִנְאַף, וְלֹא תִגְנוֹב, וְלֹא תִעֲנֶה בְּרֵעֶךָ, וְכַבּוּד אָב וְאִם, וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ, וְאַהֲבַתְּם אֶת הָגֵר, וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ, וְלֹא תִפְנֹעַ מִן הַנֶּשֶׁךְ וְהַתְּרִבִּית, וְלֹא תִצְדֹּק בְּמֵאֲזֵנֵי צֶדֶק, אֲבִנֵי צֶדֶק, אִיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק, וְעִזִּיבַת הַלֶּקֶט וְהַעוֹלָלוֹת וְהַפְּאוֹת, וְמָה שֶׁדּוּמָה לָזֶה.

דוגמאות למצוות שמעיות חברתיות

שנתלה בה - שקשור אליה. **מזולת הנבואה** - מלבד ידיעת העתידות בדרך נבואה שהיא מותרת. **חלק אשי ה'** - למזבח, הדם נזרק על המזבח והחלב מוקטר עליו. **הראיון** - הבאת עולת ראייה ברגל. **שיצטרך הוא** - הבעלים המקריב קורבן.